

УДК [334.72-025.27:330.341.1](477)

DOI: 10.30857/2413-0117.2018.6.2

Наталія В. Издебска

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
КЛАСТЕРООБ'ЄДНАНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ**

У статті викладено результати дослідження щодо проведеного порівняльного аналізу досвіду фінансування інноваційної діяльності. Визначено, що в Європейському Союзі застосовується досить розгалужена система джерел фінансування науки та інновацій. На відміну від європейської практики, в Україні фактично можна регулювати розподіл тільки бюджетних витрат, які йдуть головним чином на базове фінансування. Доведено, що в сучасних умовах необхідним кроком вперед має стати розробка комплексу інструментів державної підтримки інноваційної діяльності малих та середніх підприємств, зокрема, створення окремої інституції для підтримки інноваційного розвитку кластерооб'єднаних підприємств. З метою вирішення найбільш гострих соціально-економічних завдань, а саме: зміни якості економічного зростання за рахунок розвитку інноваційних високотехнологічних кластерів, підвищення конкурентоздатності економіки, вбудовування в міжнародні науково-технічні програми та альянси задля підвищення конкурентоспроможності вітчизняних компаній необхідно вдосконалити систему принципів державної підтримки розвитку підприємництва. Обґрунтовано, що для активізації залучення іноземних інвестицій доцільно розширити форми їх залучення, законодавчо встановити умови укладання угод про розподіл продукції при використанні інвестицій із різних джерел, диференціювати умови інвестиційних угод між вітчизняними та іноземними підприємствами, сформулювати низку заходів щодо стабілізації українського ринку цінних паперів тощо.

Ключові слова: венчурне фінансування; державно-приватне партнерство; державна підтримка; інноваційний розвиток; інновації; інвестиційне забезпечення; національне господарство; підприємництво; малий та середній бізнес; кластерооб'єднані підприємства; фінансово-економічне регулювання.

Наталія В. Издебска

Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина
**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧЕСЬКЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДИНЕНИХ
В КЛАСТЕР ПІДПРИЯТІЙ В УКРАЇНІ**

В статті изложены результаты исследования проведенного сравнительного анализа финансирования инновационной деятельности. Определено, что в Европейском Союзе применяется достаточно разветвленная система источников финансирования науки и инноваций. В отличие от европейской практики, в Украине фактически можно регулировать распределение только бюджетных расходов, которые идут главным образом на базовое финансирование. Доказано, что в современных условиях необходимым шагом вперед должна стать разработка комплекса инструментов государственной поддержки инновационной деятельности малых и средних предприятий, в частности, создание отдельной институции для поддержки инновационного развития предприятий, объединенных в кластер. В целях решения наиболее острых социально-экономических задач, а именно: изменения качества экономического роста за счет развития инновационных высокотехнологических кластеров, повышения конкурентоспособности экономики, встраивания в международные научно-технические программы и альянсы в интересах повышения конкурентоспособности отечественных компаний необходимо

усовершенствовать систему принципов государственной поддержки развития предпринимательства. Обосновано, что для активизации привлечения иностранных инвестиций целесообразно расширить формы их привлечения, законодательно установить условия заключения соглашений о разделе продукции при использовании инвестиций из различных источников, дифференцировать условия инвестиционных соглашений между отечественными и иностранными предприятиями, сформировать ряд мер по стабилизации украинского рынка ценных бумаг и т. п.

Ключевые слова: венчурное финансирование; государственно-частное партнерство; государственная поддержка; инновационное развитие; инновации; инвестиционное обеспечение; национальное хозяйство; предпринимательство; малый и средний бизнес; предприятия, объединенные в кластер; финансово-экономическое регулирование.

Nataliia V. Izdebska

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

FINANCIAL AND ECONOMIC REGULATIONS FOR

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISE CLUSTERS IN UKRAINE

The paper presents the results of a comparative study on current financing practices for innovative activity which demonstrates that the European Union has access to a wide range of sources of finance for research and innovations. In contrast to European practice, the regulation framework in Ukraine in fact relates to budget funds allocation, only, which is sufficient for mere base funding. It is argued that in modern realia, a necessary step forward should be the development of a relevant toolkit to ensure government support for boosting innovations in small and medium-sized businesses, in particular, the creation of a separate institution to support innovative development of enterprise clusters. In order to address the most pressing socioeconomic issues, such as challenges for the quality of economic growth through the development of innovative high-tech clusters, enhancing the economy competitiveness or integration into the international research and technology initiatives, programs and alliances to help domestic companies gain their competitive edge, there is a critical need to improve the government support policies and guidelines for further entrepreneurship development. Reasons have been provided that the most effective ways to attract foreign investments refer to expanding the forms of their attraction, establishing the national government regulations for signing production sharing agreements while using different funding sources to differentiate the terms of investment agreements between domestic and foreign businesses, along with building a number of strategies towards Ukrainian stock market stabilization, etc.

Keywords: *venture financing; public-private partnership; government support; innovative development; innovations; investment support; national economy; entrepreneurship; small and medium-sized business; enterprise clusters; financial and economic regulation.*

Постановка проблеми. З врахуванням сучасного стану, специфіки та високого ступеня ризику інноваційної діяльності, нагальною проблемою є пошук і обґрунтування форм та джерел фінансування, оптимальних обсягів фінансових ресурсів для здійснення поетапного інноваційного процесу та визначення гнучких способів їх залучення до продукування та впровадження новацій, а також обґрунтування фінансового механізму управління інноваційним розвитком кластерооб'єднаних підприємств.

Аналіз останніх досліджень. Питанням фінансово-економічного регулювання інноваційної діяльності присвячено численні праці зарубіжних учених [5–13]. Проте комплексно не виокремлено в науковій літературі обґрунтування джерел та форм

фінансування венчурної інноваційної діяльності, визначення економічної ефективності інноваційної діяльності та її впливу на економічні процеси в межах євроінтеграційного курсу держави. Вони стосуються окремих аспектів цього складного процесу і, на жаль, не інтегровані як складові національної інноваційної системи.

Невирішені частини проблеми. Єдиного комплексного загальновизнаного методичного підходу до формування фінансово-економічного інструментарію регулювання інноваційного розвитку підприємництва в Україні не існує, що негативно впливає на стан практичного вирішення цього питання, а відтак і на підвищення ефективності та результативності інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Основним фактором неефективного управління інноваційним розвитком кластероб'єднаних підприємств можна вважати нестачу власних коштів підприємницького сектору для проведення інноваційної діяльності та генерації проектів, недостатню фінансову підтримку держави, відсутність коштів у замовника, тривалий термін окупності нововведень тощо.

У процесі аналізу зарубіжного досвіду фінансування інноваційної діяльності визначено, що у Європейському Союзі застосовується досить розгалужена система джерел фінансування науки та інновацій. У той же час в Україні фактично можна регулювати розподіл тільки бюджетних витрат, які йдуть головним чином на т.зв. базове фінансування [5–3]. Але те, що могло б доповнювати базове фінансування, в Україні жодним чином не регулюється та не стимулюється. Крім того, для європейської системи фінансування НДДКР характерна диверсифікованість частки обсягів фінансування шляхом субсидування, як за розміром підприємств та організацій, так і за напрямками діяльності. Тут чітко розрізняються малі, середні та великі підприємства. При цьому водночас максимальні субсидії отримують саме малі підприємства. Але є напрямки діяльності, рівень підтримки яких є рівнозначним для будь-яких підприємств.

Для України було б також доцільно диверсифікувати розмір підтримки за галузями виробництва, оскільки для нашої країни важлива структурна перебудова національної економіки. Доцільно було б створити в Україні щось подібне до структурного фонду ЄС, що цілеспрямовано використовується для оперативного виправлення розбалансування інноваційного розвитку кластерних об'єднань щодо запланованих стратегічних цілей. На жаль, з доступних матеріалів важко зрозуміти принципи, за якими у різних країнах використовуються засоби структурних фондів. Так, наприклад, досить великі кошти витрачаються на створення сприятливого для інновацій середовища у Франції (13,14%) та у Польщі (18,54%). У Німеччині ж на ці цілі зовсім не витрачаються кошти зі структурного фонду. У той же час у Німеччині максимальна частка структурного фонду витрачається на практичне впровадження результатів досліджень та розробок (41,7%), а у Польщі на ці цілі витрачається лише 6,33% обсягів структурного фонду. У Польщі найбільші витрати зі структурного фонду здійснюються на підтримку створення та розвитку інноваційних підприємств (59,28%), у той час як у Франції на ці цілі витрачається найменша частина коштів структурного фонду (2,3%) [5, 13, 14].

Вигодами від державно-приватного партнерства є мобілізація фінансових ресурсів приватного партнера для вирішення спільних з державою задач; доступ до досвіду, технологій та ноу-хау приватного партнера; вчасне реагування на зростання попиту у наданні публічних послуг (тепло-, водо-, електропостачання, транспортні та інші послуги); задоволення попиту суспільства на надання більш якісних послуг; задоволення дефіциту фінансових ресурсів для технічного розвитку (модернізації) інфраструктури надання публічних послуг; можливість перерозподілу коштів державного та місцевих бюджетів на

реалізацію соціально-економічних програм; розширення конкурентного сектору та, як результат, вибір найбільш оптимального приватного партнера.

Для економічного розвитку держави необхідною є значна інвестиційна підтримка, оскільки довгострокове економічне зростання може забезпечуватися лише інтенсифікацією виробництва, технічним і технологічним оновленням галузей народного господарства на інноваційній основі. Це і є основою формування і розширеного відтворення економічного потенціалу країни.

Інвестиційна політика в межах визначеного курсу держави не відповідає її стратегічним інтересам щодо підвищення конкурентоспроможності української економіки, забезпечення національної безпеки, завоювання світових ринків [2]. В процесі дослідження визначено, що у структурі джерел фінансування найбільшу питому вагу постійно демонструють власні кошти підприємств, спостерігається також тенденція до зменшення частки коштів державного бюджету у структурі інвестицій в основний капітал, натомість частка кредитів та інших джерел фінансування має тенденцію до збільшення [7–10].

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2013–2017 рр.

млн грн

	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9
у т.ч. за рахунок:					
коштів державного бюджету	10223,3	17376,7	16288,3	6174,9	2738,7
коштів місцевих бюджетів	5730,8	7746,9	8555,7	6796,8	5918,2
власних коштів підприємств та організацій	111371,0	147569,6	171176,6	165786,7	154629,5
кредитів банків та інших позик	22888,1	36651,9	39724,7	34734,7	21739,3
коштів іноземних інвесторів	3723,9	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8
коштів населення на будівництво житла	18885,9	17589,2	22575,5	24072,3	22064,2
інших джерел фінансування	7752,5	9312,8	10030,9	8036,7	6690,2

¹ Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя, також без зони проведення операції об'єднаних сил (кол. АТО).

Джерело: розраховано на основі [7–10].

Подібна тенденція є характерною і для суто інноваційної діяльності, адже вітчизняною статистикою відслідковуються лише обсяги фінансування інноваційної діяльності у промисловому секторі економіки. Структура фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств за джерелами наведена у табл. 2.

Згідно результатів аналізу статистичних даних, у промисловому секторі економіки обсяги інвестицій в інноваційну діяльність станом на 2017 р. становили 1,26% ВВП країни та лише 17,3% – загального обсягу інвестицій в основний капітал в цілому по промисловості [7–10]. Слід зазначити, що у 2015 р. інноваційну спрямованість мали 26% від загальної суми інвестицій в основний капітал, а у ВВП сума коштів, витрачених на інноваційну діяльність, становила 1,1%. Це свідчить про те, що інвестиційна діяльність в країні втрачає свої інноваційні позиції.

Хоча останніми роками спостерігається позитивна тенденція збільшення обсягів фінансових ресурсів, що спрямовуються на інноваційну діяльність у промисловості, їх загальний обсяг залишається все одно надто низьким і не перевищує 1,5% від ВВП. Тому

об'єктивно такі кошти не можуть суттєво впливати на створення і впровадження новітніх технологій у необхідних для економіки країни масштабах [7–10].

Таблиця 2

**Розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності
 промислового комплексу за джерелами**

Показник	2013		2014		2015		2016		2017	
	млн грн	% до загального обсягу	млн грн	% до загального обсягу	млн грн	% до загального обсягу	млн грн	% до загального обсягу	млн грн	% до загального обсягу
Усього	1175,8	100	1757,1	100	5751,6	100	10821,0	100	11994,2	100
у т.ч. за рахунок коштів:										
власних	888,0	75,5	1399,3	79,6	5045,4	87,7	7969,7	73,7	7264,0	60,6
державного бюджету	19,8	1,7	7,7	0,4	28,1	0,5	144,8	1,3	336,9	2,8
місцевих бюджетів	...	...	1,8	0,1	14,9	0,3	7,3	0,1	15,8	0,1
вітчизняних інвесторів	5,2	0,5	49,4	2,8	79,6	1,4	26,2	0,2	169,5	1,4
іноземних інвесторів	144,9	12,3	133,1	7,6	157,9	2,7	321,8	3,0	115,4	1,0
кредитів	...	...	110,0	6,3	409,7	7,1	2004,7	18,5	4045,0	33,7
інших джерел	117,9	10,0	55,9	3,2	15,9	0,3	350,4	3,2	47,7	0,4
Обсяг фінансування до ВВП, %	-	1,1	-	1,0	-	1,3	-	1,5	-	1,26

Джерело: систематизовано на основі [7–10].

За результатами аналізу даних Державного комітету статистики відслідковується обмежений перелік джерел фінансування інноваційної діяльності у промисловому секторі економіки, це переважно: власні кошти підприємств, кошти державного та місцевих бюджетів, вітчизняних та іноземних інвесторів та інших джерел загальною сумою. Як засвідчують статистичні дані, протягом усього періоду найвагомим джерелом фінансування інноваційної діяльності у промисловості були та залишаються до тепер власні кошти підприємств [7–10].

Не відзначається стабільністю участь іноземних інвесторів в інноваційному розвитку вітчизняної промисловості: у 2014 р. іноземні інвестори витратили 133 млн грн на інноваційний розвиток української промисловості, що становило 7,6% загальної суми, витраченої на інноваційну діяльність. У 2013 р. вона ж дорівнювала 157,9 млн грн, то у 2012 р. – 321,8 млн грн, або 3%.

Тенденція до зменшення частки коштів, що спрямовуються на інноваційну діяльність, характерна і для вітчизняних інвесторів. При цьому сума коштів, спрямованих вітчизняними інвесторами на інноваційну діяльність промислових підприємств України, у 2016 р. була у 12 разів меншою в порівнянні з коштами іноземних інвесторів, хоча у попередні роки різниця в обсягах вкладених цими групами інвесторів коштами була не такою різкою: у 2015 р. це перевищення становило 2 рази, у 2014 р. – 3 рази. З початком економічної кризи і відтоком іноземного капіталу з України у 2017 р. вітчизняні інвестиції вперше показали суттєве зростання і перевищили закордонні, причому майже в 1,5 рази [7–10].

Серед причин, що обумовлюють мізерні обсяги фінансування інноваційної діяльності, необхідно також назвати недостатній розвиток і відсутність комплексного використання протягом усього періоду економічних реформ усіх можливих і доступних джерел інвестування. У переважній більшості розвинених країн світу найвагомим джерелом інвестицій є внутрішні джерела. До них, у першу чергу, належать кошти амортизаційного фонду. Він має формуватися на економічно обґрунтованих засадах і використовуватися виключно на цілі відтворення основного капіталу.

Результати зарубіжного досвіду підтверджують, що саме найпотужнішим джерелом фінансування є внутрішні джерела. Зокрема, у США у другій половині минулого століття декілька разів переглядалися норми амортизаційних відрахувань з метою їх збільшення, що зміцнювало фінансовий стан підприємств і сприяло накопиченню ресурсів для оновлення основного капіталу на інноваційній основі.

Варто зауважити, що в усьому світі вагомим джерелом підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності є бюджетні асигнування, які спрямовуються на реалізацію загальнодержавних і регіональних науково-технічних програм. У ході дослідження Європейського банку реконструкції та розвитку та Світового банку у 2016 р. бізнес-середовищ 27 країн, що розвиваються, була визначена взаємозалежність між стимулюванням інновацій та підтримкою з боку держави. Так, згідно з аналізами фахівців, на кожні 4 генеровані потенційні інноваційні ідеї припадає одна, яка не могла б бути реалізованою без державної підтримки. Відсутність достатньої державної підтримки для здійснення інноваційної діяльності українських підприємств призвела до того, що станом на 31 грудня 2017 р. в Україні лише 11% компаній витрачають від 4% до 5% щорічного доходу на інновації, тоді як великі компанії у Європі витрачають на інновації близько 60% щорічного доходу, а у представників середнього бізнесу даний показник становить від 36 до 44% [5, 13, 14].

Окрім цього, відсутньою є достовірна статистична інформація про обсяги коштів консолідованого бюджету України, що спрямовується на інноваційний розвиток галузей. Згідно офіційних статистичних джерел, інформація обмежується спостереженнями за обсягом коштів державного та місцевих бюджетів, що спрямовуються на інноваційну діяльність лише у промисловому секторі економіки. У 2016 р. з держбюджету було профінансовано близько 2,8% інноваційних витрат промисловості, а у 2015 р. частка держбюджету становила 0,5% у загальному обсязі фінансових ресурсів, спрямованих на інноваційний розвиток промисловості. Частка місцевих бюджетів у фінансуванні нововведень залишається ще меншою: у 2015 р. вона становила лише 0,3%, а у 2016 р. вона не перевищила 0,1% [7–10].

Сучасна класифікація видатків бюджету України не дає комплексного уявлення про обсяги фінансових ресурсів, які спрямовуються безпосередньо на інвестиційно-інноваційний розвиток народногосподарського комплексу. Знеособлені видатки, віднесені до видатків розвитку, не можуть характеризувати інноваційність цих бюджетних програм, не визначають рівень бюджетної підтримки інноваційних проектів та інноваційну спрямованість бюджету.

Не визначається також і обсяг централізованих капітальних вкладень, спрямованих на виконання безпосередньо інноваційних проектів. Відсутність видатків у складі бюджету на конкретні інноваційні програми унеможливорює прозорість інноваційного процесу та контроль за станом виконання цих програм, їх ефективністю та цільовим використанням коштів. Тому необхідно, щоб складання бюджету інвестиційно-інноваційного розвитку затверджувалося одночасно з прийняттям Верховною Радою Державного бюджету України, з визначенням фінансових ресурсів за всіма джерелами фінансування у розрізі конкретних інноваційних проектів за галузями економіки та в регіональному розрізі, термінів їх

виконання та відповідальних виконавців на кожному етапі, що сприятиме впровадженню інноваційної моделі розвитку економіки України, кращій державній підтримці інноваційного розвитку за конкретними напрямками та створить умови для накреслення перспектив і темпів подальшого розвитку економіки країни. Адже саме цільове фінансування інноваційних проектів і програм може забезпечити реалізацію програмно-цільового методу управління інноваційним розвитком.

Крім бюджетних коштів, у фінансовому забезпеченні інноваційного підприємництва вагоме значення мають кошти позабюджетних фондів. В усьому світі існує розгалужена мережа таких позабюджетних фондів, яка характеризує шляхи та способи вирішення інноваційних проблем в економіці країни, а також відображає рівень інноваційної орієнтації цих інституцій і напрями їх інвестиційної діяльності. Проте статистичні дані щодо фінансування інноваційної діяльності національної промисловості засвідчують, що обсяги фінансування цього напрямку з позабюджетних фондів стрімко скорочуються. Чинний формат статистичної інформації нівелює діяльність створених позабюджетних фондів, основою функціонування яких має бути інвестиційно-інноваційна діяльність. Тому у дослідженні немає чіткого уявлення про наявну мережу позабюджетних джерел, про недержавну систему фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, що унеможлиблює аналіз профільної діяльності таких фондів та оцінку доцільності їх існування стосовно вирішення проблем інноваційного розвитку країни.

В Україні для активної участі приватного капіталу в інноваційному процесі необхідна, з одного боку, поява інноваційних структур, здатних створювати комерційно привабливі інноваційні проекти, у фінансуванні яких були б зацікавлені корпоративні структури. З іншого боку, в умовах формування і розвитку ринкових відносин в економіці країни необхідна наявність потужних виробничих компаній, зацікавлених у постійному оновленні виробництва під тиском конкуренції. Саме такі компанії мають стати ключовим фактором ефективного функціонування національної інноваційної системи та надійним джерелом фінансування фундаментальної і прикладної науки та інноваційної діяльності.

Однією з найактуальніших проблем інноваційного розвитку кластерооб'єднаних підприємств в українській економіці є участь у цьому процесі банківської системи. Від того, настільки ефективно банківська система виконує функцію фінансового посередника, залежить успіх упровадження науково-технічних досягнень. Незважаючи на те, що обсяг загальних капіталовкладень завдяки банківським кредитам до початку економічної кризи демонстрував тенденцію до зростання, їх частка залишалась незначною у загальній сумі інвестицій в основний капітал – на рівні 7% загальних обсягів фінансування цієї сфери у 2013 р. 18% у 2014 р. у 2015 р. вона перевищила 33%. А частка суто інноваційного підприємництва, що функціонує завдяки кредитам банків, зважаючи на ризики, реально є ще меншою [7–10].

Українська банківська система до останнього часу активно не впливала на розвиток реального сектору економіки, а обсяги кредитних ресурсів не відповідали потребам суб'єктів господарювання. У банківському кредитуванні короткострокові кредити майже в 7 разів перевищують довгострокові, пріоритетними видами економічної діяльності для нього є галузі із швидким обігом капіталу, з коротким виробничим циклом. Головним позичальником у 2013–2016 рр. була гуртова та роздрібна торгівля (понад 40% кредитів), тоді як у промисловий сектор спрямовувалося близько 33% кредитів [7–10]. На наш погляд, для впровадження інноваційної моделі розвитку української економіки необхідні інші пропорції та пріоритети кредитування.

Інноваційні проекти є ризиковими і, як правило, потребують довгострокового кредитування. Дефіцит довгострокових кредитів є актуальною проблемою банківської

системи. Тому залучення банківського капіталу в інноваційні процеси є найпершим завданням у розширенні джерел фінансування інноваційного підприємництва, здатним пришвидшити вихід економіки країни з кризи. Але цьому перешкоджає слабкість самої банківської системи, ризиковий характер інноваційних проектів, недосконалість правового поля інвестиційної діяльності щодо її захисту, відсутність стабільної політичної ситуації в країні, стратегії розвитку економіки, відпрацьованого механізму кредитування усіх етапів інноваційного процесу тощо.

Дотепер не сформовано умов розвитку інституцій венчурного фінансування, які у більшості економічно розвинутих країн світу вважаються одним з найефективніших інструментів забезпечення процесів впровадження інновацій, залучення інвестицій в інноваційну сферу. Попри те, що кількість венчурних фондів в Україні має стійку динаміку зростання: лише за I півріччя 2014 р. їх кількість збільшилась на 8,9% і становила 822, акумулювавши 106,5 млрд грн, ефективність венчурного інвестування з точки зору підтримки інноваційної діяльності є незначною. Венчурні фонди практично не вкладають кошти у високотехнологічні галузі, а обмежуються традиційними (будівництво, нерухомість). На необхідності створення державного венчурного інноваційного фонду (ДВІФ) в Україні вже неодноразово наголошувалось у програмних документах і нормативно-правових актах. Розвиток венчурного фінансування інноваційної сфери в Україні неможливий без державної підтримки, оскільки попри значне зростання кількості венчурних фондів, обсяг коштів, що йде на фінансування інноваційної діяльності, залишається досить малим. Тому одним з головних чинників, який зможе суттєво збільшити залучення венчурного капіталу в інноваційні підприємства, створить додаткові гарантії для інвесторів, має стати така форма взаємодії держави та ринку, як механізм державно-приватного партнерства шляхом створення Державного венчурного фонду (компанії) [1–4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. З метою удосконалення фінансових механізмів стимулювання інноваційної діяльності кластерооб'єднаних підприємств необхідно:

– розробити комплекс інструментів державної підтримки інноваційної діяльності малих та середніх підприємств, зокрема, створити окрему інституцію (наприклад, фонд) підтримки інноваційних підприємств, що здійснює придбання активів до 50% від вартості проекту шляхом відкритого конкурсу. Джерелами фінансового наповнення фонду можуть бути кошти від приватизації та залучення коштів населення;

– для залучення іноземних інвестицій необхідно, розширити форми їх залучення, законодавчо встановити умови укладання угод про розподіл продукції при використанні інвестицій з різних джерел, диференціювати умови інвестиційних угод між вітчизняними та іноземними підприємствами, сформулювати низку заходів щодо стабілізації українського ринку цінних паперів, розвитку системи інформаційного, маркетингового та консалтингового забезпечення інноваційно-інвестиційних програм та проектів. До таких заходів належить, насамперед, повернення капіталу українського походження, нелегально вивезеного за кордон.

В інтересах вирішення найбільш гострих соціально-економічних завдань (зміни якості економічного зростання за рахунок розвитку інноваційних високотехнологічних кластерів, підвищення конкурентоздатності економіки, вбудовування в міжнародні науково-технічні програми та альянси в інтересах підвищення конкурентоспроможності вітчизняних компаній) необхідно удосконалити систему принципів державної підтримки та складання програм розвитку підприємництва в Україні. Існує багатий арсенал різноманітних форм державної підтримки інноваційного підприємництва, що багато в чому пов'язане з неоднорідністю у виборі конкретних методів, механізмів та засобів стосовно інноваційних

підприємницьких структур. Проте різноманіття форм державної підтримки в різних країнах має спільні ознаки. Державна підтримка інноваційного підприємництва носить або матеріальний, або нематеріальний характер, що знаходить своє відображення в розробці та реалізації відповідних програм.

Державна підтримка матеріального характеру представляє собою фінансову допомогу і економічне стимулювання суб'єктів інноваційного підприємництва на поворотній або безповоротній основі та класифікується на пряму чи опосередковану. Пряма матеріальна підтримка включає субсидії, премії, гарантії та поруки, пільгове кредитування, позики, та ін. Пряма допомога інноваційним підприємницьким структурам є одним з основних економічних важелів, використовуваних у країнах з розвинутою ринковою економікою.

References

Література

1. Ganuschak-Efimenko, L.M. (2014). Innovatsiyni rozvytok pidpriemnytstva v Ukraini: stratehichni oriientyry: monohrafiia [Innovative development of entrepreneurship in Ukraine: strategic benchmarks]. Kyiv: National Academy of Management. 343 p. [in Ukrainian].
1. Ганущак-Єфіменко Л. М. Інноваційний розвиток підприємництва в Україні: стратегічні орієнтири: монографія / Л. М. Ганущак-Єфіменко. – К.: Національна академія управління. – 2014. – 343 с.
2. Nifatova, O.M., Shkoda, M.S. (2017). Aktyvizatsiia polityky innovatsiinoho rozvytku cherez utvorennia innovatsiinykh klasteriv yak formy derzhavno-privatnoho partnerstva [Activation of the policy of innovation development through the formation of innovative clusters as a form of public-private partnership]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dyzainu. Seriia Ekonomichni nauky [Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design. Series of Economic Sciences], No. 6 (117), P. 110–120 [in Ukrainian].
2. Ніфатова О. М. Активізація політики інноваційного розвитку через утворення інноваційних кластерів як форми державно-приватного партнерства / О. М. Ніфатова, М. С. Шкода // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. – 2017. – № 6 (117). – С. 110–120.
3. Ganushchak-Efimenko, L.M., Shcherbak, V.G. (2016). Rozvytok innovatyvnoho pidpriemnytstva na zasadakh klasternoi orhanizatsii [Innovative entrepreneurship development based on cluster organization]. Aktualni problemy ekonomiky [Actual Problems of Economics], No. 11(185), P. 88–96 [in Ukrainian].
3. Ганущак-Єфіменко Л. М. Розвиток інновативного підприємництва на засадах кластерної організації / Л. М. Ганущак-Єфіменко, В. Г. Щербак // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 11 (185). – С. 88–96.
4. Bilan, V.I. (2010). Innovatsiina sfera Nimechchyny: tendentsii rozvytku ta shliakhy vykorystannia prohresyvnoho dosvidu dlia Ukrainy [Innovation Sphere in Germany: Trends and Ways of Using Advanced Experience for Ukraine]. Naukovi pratsi KNTU. Seriia: Ekonomichni nauky [Scientific Papers of the KNTU. Series: Economic Sciences], Vol. 17. Retrieved from: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/69.pdf [in Ukrainian].
4. Білан В. І. Інноваційна сфера Німеччини: тенденції розвитку та шляхи використання прогресивного досвіду для України [Електронний ресурс] / В. І. Білан // Наукові праці КНТУ. Серія: Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – Режим доступу: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/69.pdf.
5. OECD. Main Science and Technology Indicators. 2012/1. Paris, 2012. P. 25.
5. OECD. Main Science and Technology Indicators. 2012/1. – Paris, 2012. – P. 25.
6. National Science Board. Science and Engineering Indicators – 2013. Arlington, V.A.: National Science Foundation, 2013.
6. National Science Board. Science and Engineering Indicators – 2013. – Arlington, V.A.: National Science Foundation, 2013.

7. Naukova ta innovatsiina diialnist Ukrainy u 2014 rotsi: statystychnyi zbirnyk [Scientific and innovation activity of Ukraine in 2014: statistical collection]. State Statistics Service of Ukraine, 2015. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/16/Arch_nay_zb.htm [in Ukrainian].
8. Naukova ta innovatsiina diialnist Ukrainy u 2015 rotsi: statystychnyi zbirnyk [Scientific and innovation activity of Ukraine in 2015: statistical collection]. State Statistics Service of Ukraine, 2016. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/16/Arch_nay_zb.htm [in Ukrainian].
9. Naukova ta innovatsiina diialnist Ukrainy u 2016 rotsi: statystychnyi zbirnyk [Scientific and innovation activity of Ukraine in 2016: statistical collection]. State Statistics Service of Ukraine, 2017. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/16/Arch_nay_zb.htm [in Ukrainian].
10. Naukova ta innovatsiina diialnist Ukrainy u 2017 rotsi: statystychnyi zbirnyk [Scientific and innovation activity of Ukraine in 2017: statistical collection]. State Statistics Service of Ukraine, 2018. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm [in Ukrainian].
11. Knowledge, networks and nations: Global scientific collaboration in the 21st century, Report 03/11 DES2096, The Royal Society. Retrieved from: http://royalsociety.org/uploadedFiles/Royal_Society_Content/Influencing_Policy/Reports/2011-03-28-Knowledge-networks-nations.pdf.
12. Chesbrough, H. (2006). Open Business Models: How to Thrive in the New Innovation Landscape (Hardcover). Boston: Harvard Business School Press. 224 p.
13. The changing landscape of innovation, in OECD Science, Technology and Industry Scoreboard. OECD Publishing, 2011. Retrieved from: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2011-7-en.
14. UK Business Innovations. Business Management by Finance. Retrieved from: <http://www.ukbi.co.uk>.
7. Наукова та інноваційна діяльність України у 2014 році: статистичний збірник [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України, 2015. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/16/Arch_nay_zb.htm.
8. Наукова та інноваційна діяльність України у 2015 році: статистичний збірник [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України, 2016. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/16/Arch_nay_zb.htm.
9. Наукова та інноваційна діяльність України у 2016 році: статистичний збірник [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України, 2017. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/16/Arch_nay_zb.htm.
10. Наукова та інноваційна діяльність України у 2017 році: статистичний збірник [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України, 2018. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.
11. Knowledge, networks and nations: Global scientific collaboration in the 21st century, Report 03/11 DES2096, The Royal Society [Electronic resource]. – Retrieved from: http://royalsociety.org/uploadedFiles/Royal_Society_Content/Influencing_Policy/Reports/2011-03-28-Knowledge-networks-nations.pdf.
12. Chesbrough H. Open Business Models: How to Thrive in the New Innovation Landscape (Hardcover) / H. Chesbrough. – Boston: Harvard Business School Press, 2006. – 224 p.
13. The changing landscape of innovation, in OECD Science, Technology and Industry Scoreboard [Electronic resource]. – OECD Publishing, 2011. – Retrieved from: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2011-7-en.
14. UK Business Innovations. Business Management by Finance [Electronic resource]. – Retrieved from: <http://www.ukbi.co.uk>.